

86

451581

KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 12

25

MARTIE

1923

În acest număr: *Vorbele mari de Octavian Goga; Trecutul poezie de Octavian Goga; Școalele confesionale și Cultele în România de dr. Ilie Dăianu, senator de Alba-Iulia; La Pralea de Virgil Cioflec; Un document de „Ț. N.”; Românii din Austro-Ungaria de dr. A. von Vajda, membru al parlamentului ungar; Răspuns unui Răspuns de Vintilă Petala; Cronica politică de Ion Balint; Gazeta rimată: Regisorul de don Pedro Ganglionni; Însemnări: Potriveli programatice, Atitudini separatiste, Fondul de teatru, Comisia de unificare, D-nul Iuliu Maniu și d-nul Iosif Sándor, Ni se aruncă mănuașă, Dl. Cicio-Popp și Alba-Iulia, Redacționale.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

© BCUCluj

Țara Noastră

Vorbele mari

Cazul e destul de frecvent și ne împiedecăm de el la tot pasul. Pretutindeni, pe stradă, în vagonul restaurant, în camera portarilor de hotel și în toate părțile se găsește cineva care aruncă dictonul curent:

— E mai rău ca subt unguri...

E de obicei cite-un domn bine îmbrăcat, bine hrănit, cu inele mari pe degetele cărnoase, cel care pronunță dureroasa sentință. El o rostește plătisit de câte ori se întâmplă să nu aibă loc în tren, de câte ori nu nimereste cameră la hotel sau chelnerul întârzie să-i aducă friptura. Mai acū doi ani lumea tresărea nervoasă pe urma acestor apostrofe și se iscau încăierări care aduceau la rezon pe autorul comparației, acum s'a obișnuit și insulta nu mai are ecou. Abia doar cite-un preot bătrân sau câte-un ofițer invalid mai protestează stîrnind zîmbetul celor de față cu revolta lor întîrziată. Mulțimea însă nu se mai impresionează, fiindcă în mulțime totdeauna se găsește cineva care se apleacă la urechea vecinului și dă lămuririle de circumstanță. În trei minute se știe de către toți că îndrăznețul protestator pe vremea ungurilor era un modest funcționar la o băncuță din provincie, unde se bălăbănea cu cele două sute cincizeci de coroane pe lună și că circonfința lui apoplectică de azi plus milionul de care dispune face parte din generoasele revărsări ale regimului românesc...

În astfel de împrejurări auditorul în mod fatal se resemnează și învâluie cu priviri înțelegătoare pe domnul bine hrănit, care după un violent acces de tusă grasă, congestionat și sătul, mai repetă odată obrăznicia:

— E mai rău ca subt unguri...

* * *

Boala vorbelor mari, încă una din maladiile bieteii noastre societăți în goana ei de prefacere.

Ca în toate părțile, deodată cu libertatea s'a ivit și caricatura ei, grandilocvența, care se lăfăiește astăzi pe toate cărările strigându-și ororile nesăbuite. Firește nici această boală, ca atâtea altele, nu vine de jos din regiunile bunului simț ale păturei populare. Tărănimea are mai întâi prin instinctele ei viziunea clară a situației care nu-i îngăduie să asvârle nici cu prostii nici cu minciuni. Stând de vorbă cu sătenii noștri aici în Ardeal vezi că mințea lor o clipă nu depășește echilibrul just al proporțiilor. Oameni sănătoși cu judecată cumpătată, odată nu mi-a fost dat să aud din gura lor ineptia binefacerilor de pe vremea contelui Tisza, deși, dacă sunt mizerii și privațiuni, ele ating mai întâi mulțimea dela sate. Dimpotrivă, țărănimea cu înțelepciunea ei, resimțind puternic glasul singelui, suportă lipsuri de tot felul având suprema consolare că prin întregirea neamului îndrumarea spre bine va veni în mod normal. Este logica naționalismului organic care vorbește acolo jos, acea conștiință de rasă moștenită din vechime în toate cătunele Ardealului nostru și exaltată până la paroxism în cursul marelui război. Dar în afară de aceste manifestări de convingere populară, vocabularul vorbelor mari îl refuză însăși psihologia țărănească sobră prin caracterul ei și pururea departe de flecărie.

Retorica grandilocventă face parte și ea din actualul proces de fermentare sufletească al clasei conducătoare.

E un fenomen moral, destul de interesant această cascadă de vorbărie care năpădește astăzi aici pe la toate răspîntiile. Libertatea în prima ei perioadă produce de obicei pe lângă apetitul exagerat pe care-l împinge la suprafață o foame atavică și accese antipatice de volubilitate. S'ar părea că după tăcerea seculară în care a fost cufundat Ardealul, deodată cu desrobirea a început să vorbească și notele stridente ale acestor peripatetici de ocazie răsună departe. Oameni mai ieri în toată firea, aciuți în mici adăposturi provinciale, ieșiți din teribila umilință a Ungariei care-i martiriza și săltați peste noapte ca prin miracol în fotoliile englezești ale băncilor își iau acum aere de vitejie și fac un strașnic tapaj din bun senin. Privindu-i în față îți dai seama cu mâna pe inimă că unul nu se găsește în acest cor de cîrtitori care să nu se fi ales cu palpabile mulțumiri personale pe urma schimbării de hartă din Europa centrală și cu toate aceste ei se agită și strigă posedați parcă de înfricoșate furii...

Recolta cotidiană a vorbelor mari la acești cavaleri ai demnității postume se chiamă, firește, *politică*.

Scăpați din imperiul teroarei și-al mutismului ei sunt acum plini de soluții pentru toate trebile publice, ei nu mai recunosc nici o autoritate căutând să se răzbune cît mai dăgrabă pe spinarea statului român de toate palmele sclavajului de ieri. O operă de construcție, de sigur, nu poate ieși din aceste magazine de gesturi triviale și chiote fără rost. Politica la ei e o speță de criticism urlător, steril și fără consecințe. Bunii burghezi, copleșiți de norocul improvizat, sunt gata

în ori-ce moment să lanseze o lozincă răsunătoare. Arsenalul lor nu e decât din vorbe mari care pocnesc în gol ca baloanele copiilor la bălciu. Ei vorbesc de democrație, ei amenință cu pactul dela Alba-lulia, ei vor să desrobească pe „regăteni“, ei sunt gata ori-când să amintească regelui Ferdinand soarta Bourbonilor.

Maladia își face cursul și s'ar părea că e în creștere încă.

După-ce vorbele mari s'au trăncănit aici pela atâtea adunări de popor, stîrnind sila și la desgustul țaranilor, chiotul din Ardeal s'a mutat la București. E în adevăr un aspect și trist și grotesc apariția acestor chiaburi elementari care-și plimbă astăzi prin sălile de întruniri verbul lor bolovănos, acolo unde eleganța elocinței românești a isbutit demult să statornicească o atmosferă de civilizație.

Parlamentul a ajuns și el un loc de întîlnire al acestei speciale oratorii în care o vitejie recentă își etalează toate îndrăznelile. Bărbați de stat pe care-i scutura frigurile subțira unguerească când se gîndeau la „înaltul guvern“, sau la „preainălțatul tron cezaro-regesc“, te miri ce călugăr dela Gherla sau Blaj care până alaltăieri se bălăia de sfiala obedienței canonice, își bat pieptul astăzi în mugete grozave și nu mai pot de turbați ce sunt în sacra lor mînie de apărători ai libertății. E un sgomot cumplit subțira cupola din dealul Mitropoliei, vorbele s'au umflat și bunul simț călătorește departe de ilustra adunare.

După apologia țarismului, făcută de-o inconștiență din Basarabia, urmînd tipicul cunoscut al exagerărilor de-aici, cetățeni din Ardeal vin și ei cu contribuția lor de îndrîjită „obstrucție“. Cetiți dările de seamă ale ziarelor, însemnați-vă bine numele neînduplecaților clamanți, spargeți coaja obscurității lor și vedeți ce vă rămîne pe urma acestei trecătoare analize. Ca să înțelegeți până unde a avansat penibila diminuție de cerebralitate și să vă dați seama că acest hașisș ordinar al grandilocvenței a năpădit chiar și firele mai distinse, supuse în trecut la oare-care disciplină de gîndire, cîntăriți, vă rog, această frază smulsă la întîmplare din cuvîntarea unui meritos profesor universitar din Cluj, istoric apreciat de noi toți: „Nici țarul Rusiei, nici sultanul Turciei n'au încătușat mai mult libertățile poporului decît acest guvern“...

Lăsînd la o parte stupidele călcări de lege ale cărmuirii actuale, nu vi se pare că ne-apropiem în mod primejdios de retorica delicioasă a eroilor lui Caragiale cu astfel de invocări ale... sultanului Turciei?

Adăugați la aceste pentru complectarea tabloului și recente elogii aduse deunăzi în parlamentul român regimului unguresc de către d. Alexandru Vaida, fost primministru și cunoscut mare meșter al cuvintelor cumpătate, care din motive de înaltă oportunitate politică s'a crezut dator să strige în fața lumii, probabil în amintirea păruiei dela Budapesta, că președintele camerei ungurești era un monument de obiectivitate pe seama noastră...

* * *

Da, suntem în plină vorbărie goală. Cuvântul, acest fluid sacru în care creerul uman a topit atâtea minuni, la noi e nesocotit și dezonorat ca un diamant căzut în bălării.

Lumea, firește, nu mai reacționează la desgustătoarele violențe guturale, timpanele au oboșit, superlativale s'au răsuflet și-o unanimă silă s'a așternut peste suflete. Din toate bolile, poate de asta ne vom vindeca mai degrabă, tocmai fiindcă înnotăm în ea până în gât.

Deocamdată însă suferim brutalizați la tot pasul de dervișii urlători și ahtiați după o binefăcătoare și rodnică tăcere ne gândim la vremea de mâine când pe ruinele vorbelor mari societatea echilibrată va instala în mintea tuturora cenzura implacabilă a bunului simț...

OCTAVIAN GOGA

Trecutul

S'abat muștrări din altă vreme,
Din vremea când nu ne știam
Și vin pe nume să-mă cheme,
Să-mi strige nopțile la geam,
Ca o pădure de blesteme...

Trecutul tău de-odinioară,
Prăpastie cu multe guri,
Cu întrebări ce mă 'nfioară,
Cu șerpuiri și cotituri...
Trecutul nesătulă fiară...

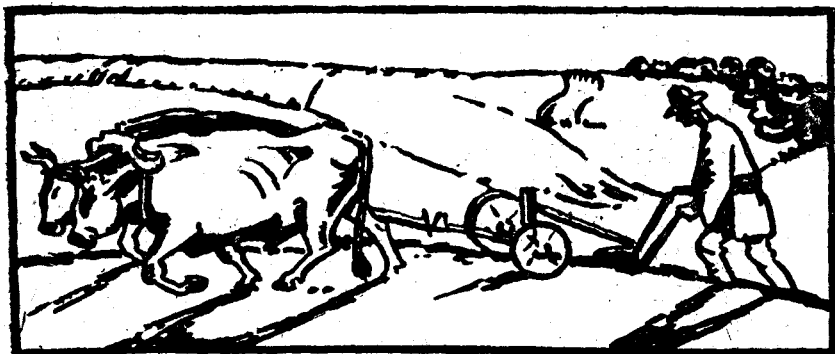
Trecutul, umbră vinovată,
Tălhar scăpat de subț zăvor,
Din cripta lui întunecată
Se furișază călător
Și lângă patul meu s'arată.

Trecutul; cioclu de morminte,
Sinistru oaspete de-amurg,
Neguțător de jurăminte,
Din haina-i ciurnită curg
Drept sdrențe-aducerile-aminte...

El vine tainic să desgroape
Tot ce-am închis în țintirim,
Ne-aduce lacrimi în pleoape...
— Dă-mi mâna ta să-l gătuim
Trecutul, când îl simți aproape...

OCTAVIAN GOGA

Școalele profesionale și Cultele în România*)

— Acord între Biserică și Stat —

de dr. Ilie Dăianu, senator de Alba-Iulia

(Din debaterile dela Congresul partidului poporului, după notele stenografice)

Cred că interesează partidul poporului, ba mai mult, interesează țara întreagă procedarea noastră în chestiunea școalelor profesionale; fiindcă ea nu mai este o chestiune de instrucție, ci devine o chestiune națională în politica minorităților, o chestiune în care se refugiază oarecum și se concentrează, tot ceea ce nu mai poate altfel, sub masca națională, să ne facă opoziție. Este ultimul refugiu al drepturilor și resentimentelor minoritare, care culminează în această chestiune, și noi nu avem interesul ca această chestiune să ia acest caracter. Dimpotrivă. Raporturile noastre naționale etnografice fiind cu totul altele decât erau în Ungaria, nu este voie pentru noi, în cece privește școalele și în deosebi școalele profesionale, nu este voie, zic, să urmărim, cu nici un preț, cărarea urmată de Ungaria.

Ungurii nu făceau toți la un loc, cât făceau minoritățile împreună. Noi însă, har Domnului, suntem într'o situațiune mult mai favorabilă.

Toate minoritățile din țară nu pot atinge, 2 milioane din 16 milioane, pe când în fosta Ungarie naționalitățile treceau peste jumătatea populațiunii întregi.

De aceea noi, neurmărind o politică de românizare, cum urmă-

*) Publicăm cu plăcere pentru actualitatea lui acest discurs în care un distins fruntaș al bisericii unite înfățișează o concepțiune normală inspirată de-un spirit civilizat și de-o înțelegere superioară a trebuințelor noastre naționale. (Red. T. N.)

reau Ungurii una de maghiarizare, putem să fim foarte generoși, căci nu ne creăm nici o dificultate. De aceea regret că în chestiunea școalelor confesionale — se face vină uneori unei anumite confesiuni, sub cuvântul, că este retrogradă și că nu înțelege nevoile actuale ale societății în școală, și deci nu poate avea pretenția să aibă școli, fiind că ar fi spre paguba societății și a statului. Dar, nu este așa. Dacă a fost cândva și undeva această discuție, ea a fost și mai este poate în Franța, cu toate acestea noi însă trebuie să recunoaștem, că chiar în Franța școalele catolice sunt de mai multe ori mai bune de cât ale statului, pentru că în privința științelor și artelor catolicismul a fost o forță care a făcut să înainteze și să prospereze și științele și artele mai mult, ca de pildă la noi, în răsărit.

Eu, care am dreptul și datoria să reprezint aici biserica, trebuie să declar că în chestiunea ce ne preocupă nu este un conflict confesional, ci este de o parte un conflict de partid, de altă parte un conflict național, care caută să se refugieze în biserică, și să se acopere cu sfintele odăjdii ale altarului.

Ca creștin și ca preot, eu trebuie să declar, judecând obiectiv și în sens politic chestiunea, că n'am nimic în contra școalelor de stat, n'am nici un motiv ca să nu cedez școalele în grija statului, cu foarte mici excepțiuni, dar pe lângă anumite condițiuni. Eu cred că în această chestiune este oportun și posibil să se facă un *acord între biserici și stat*, pentru a da o soluțiune mulțumitoare pentru ambele părți.

Această vedere am reprezentat-o, nu numai într'un for politic, ca aici, ci și într'un for bisericesc, în sinodul arhidiecezan din Blaj, și am avut satisfacția că întreg sinodul să primească o moțiune cuprinzând ideia de a căuta un acord între biserică și stat.

Bisericile noastre românești au susținut școlile confesionale în trecut și le-au reclamat, ca un drept al lor, nu numai pentru că astfel se servea biserica, ci mai ales pentru că astfel se servea cauza de existență a neamului, una fiind biserica și neamul nostru, deopotrivă prigonite fiind și amenințate în existența lor.

Astăzi, când statul însuși e românesc, când statul însuși are un interes, ca noi să fim români să ne desvoltăm toate energiile și să ne desfășurăm toate calitățile cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, — nu mai este motiv îndestulitor de a ne teme de aceste școale de stat.

Dar mai este pe lângă interesul acesta național, care a încetat de a mai fi un motiv de neîncredere, mai este chiar un motiv religios, care ne determină să cedăm școlile în grija statului cu condițiunea însă, ca biserica să se îngrijească ea de instrucțiunea religioasă și morală a elevilor. Și acest drept, statul român îl garantează tuturor confesiunilor; ori, atunci când eu sunt creștin, care am tot interesul ca toate generațiile, care ies din școale să iasă cu o orientare morală bine întemeiată pentru viață, și mai cu seamă să iasă refăcute din această sguoduire grozavă, prin care am trecut cu războiul; și când biserica nu dispune decât de un personal foarte redus, atunci eu, biserică, îmi concentrez toată forța de care sunt capabil, pe acest special teren al educațiunii religioase și morale, care este prima chemare a

bisericeii, lăsând ca toate celelalte ramuri ale instrucțiunii, să le facă alții, care n'au darul preoției.

De ce să-mi pierd eu, biserica, timpul și să-mi risipesc energiile, mult-puține, de care dispun, pe un teren unde mirenii și laicii pot să facă acelaș serviciu, ba poate unul mai bun? De ce să nu-mi concentrez toate puterile acolo unde numai eu pot să fac roade bune: în instrucția religioasă și în educația morală?

Este deci un interes eminent creștin, religios, etic și moral, *ca biserica să-și cedeze școlile statului, rezervându-și exclusiv numai educația religioasă*, ca să o poată face cât mai cu efect și mai intensiv.

Că încă nu sunt toți cei competenți pătrunși de această convingere, aș putea zice de aceasta necesitate, care pentru mine este atât de simplă și mi se impune absolut dela sine, eu nu înțeleg — și totuși înțeleg.

Sunt, — cum s'a zis — anumite interese de alt ordin, care necuțzând să iasă pe față, se învâluie în haina bisericească și zic: „Drepturi istorice, nu este iertat să te atingi de ele!“ Foarte bine, nimeni nu contestă dreptul; dar dela drept până la înfăptuirea lui este o distanță, care se face cu anumită cheltuială de forțe morale și mai ales materiale, și dacă acestea îți lipsesc, din ori ce motiv, cine e de vină?

Nu poți cere d-ta, care urmărești scopuri particulare, neacordate cu interesele superioare ale statului român, să ceri, ca tocmai acest stat român, pe care nu vrei să-l servești, să facă cheltuială acestei școli, în care nu este toată forța de instrucție și toată intensitatea de educație, fiind că o fac niște oameni unilaterali într'o privință oare care.

Ai dreptul să îți școala confesională, da: dar să nu ne ceri să-ți plătim noi statul costul aceleia.

Azi școala confesională n'are posibilitate de a exista. Dacă statul primește în serviciul său pe toți învățătorii confesionali, atunci biserica română este în imposibilitate fizică de a-și susține școala, și nu mai vorbesc de imposibilitatea financiară, pentru că resursele ei sunt foarte reduse, iar cheltuelile școalelor foarte sporite.

Deci noi avem interesul să arătăm atât bisericii române, cât și tuturor minorităților confesionale, că în interesul atât național al lor, cât și în interesul religios și etic, al tuturor, le cerem ca să recunoască inevitabilă necesitatea școalei de stat, și atunci este foarte greu să zicem, că anumite confesiuni combat școala de stat, numai pentru că n'au concepțiune națională, sau pentru că cutare episcop a cerut să i se plătească cutare sumă cu provocare la nu știu ce legi ungurești și că dacă nu i se dă, se duce la Liga națiunilor. Nu știu și nu mă interesează cine este sau cine a fost, persoana în chestiune: dar din greșeala unei persoane nu se poate face o deducțiune asupra bisericii întregi. Și dacă, de pildă, altul a zis că, dreptul de patronat al statului român nu-l recunoaște, fiindcă a fost un drept exclusiv al regelui Ungariei, aș răspunde acelui domn, că este o ignorantă la mijloc, pentru că dreptul de patronat al regelui Ungariei asupra bise-

ricei unite și a bisericii catolice din Ardeal, nu l'a avut pe temeiul, că a fost rege apostolic, ci pe temeiul că a fost „marele principe al Transilvaniei“. Această idee este expres cuprinsă într'o bulă papală. Deci, dacă această Transilvanie al cărei mare principe a avut dela sf. Scaun dreptul de patronat, a trecut întreagă la România, urmează în mod logic și istoric, că și dreptul acesta trebuie să treacă la acela care este azi „marele principe al Transilvaniei“, adică la regele României.

Noi putem să mergem cu un pas mai departe, fără să riscăm nimic din punct de vedere național, căci acesta este temeiul pe care stăm: putem să mergem zic, mai departe și să zicem tutulor confesiunilor, căci toate reprezintă o idee morală, ca ele să dea educațiunea etică elevilor lor, fiecare în felul lor. Fiecare și toți au acelaș drept să facă educațiunea elevilor de confesiunea lor. Putem să zicem mai mult: vă dăm toate mijloacele ca să faceți această educațiune, căci în interesul statului nostru e ca toți cetățenii să fie bine educați moralicește bine întemeiați pentru viață din punct de vedere moral, ceia ce se câștigă numai printr'o instrucție religioasă, și să le oferim, că dacă nu le este destul timpul orelor stabilite, le concedem mai multe ore și suntem dispuși să le plătim munca supranumerară, numai ca să se facă o educație religioasă cât mai desăvârșită. Și atunci nu mai poate zice nici o confesiune, că n'am încredere în școala de stat, în ceea ce privește educația morală, pentru că ea însăși o face, Și atunci nu mai este nici un motiv ca să fie neîncredere față de școlile de stat.

Eu cred că toată chestiunea școalelor confesionale trebuie să o punem pe niște baze mai largi, pe care am încercat să le schițez aci, și în această privință ar trebui să fie o comunitate de vederi între toate partidele de guvernământ ale țării, fiindcă este un interes național, ca să se elimineze din viața publică unele puncte de conflict. De aceia partidul liberal, care își însușește în principiu concepțiunea exclusivă a școalelor de stat nu face un serviciu țării în chestiunea minorităților prin faptul că nu va recunoaște decât școalele de stat, iar școalele confesionale le declară pur și simplu particulare, fără să încerce măcar o soluțiune a problemei printr'un acord cu confesiunile interesate.

Cred că între stat și biserici trebuie să se caute *încheerea unui acord*, care să fie deopotrivă mulțumitor și pentru stat, ca și pentru biserici, pentrucă interesele ambelor părți se pot satisface, nefiind contrazicere între ele. Având biserica interese morale și statul interese naționale, pe care bisericile nu le pot contesta, ele se pot acorda.

Am zis însă, că oare cari excepțiuni ar trebui de făcut. O evoluțiune sănătoasă nici odată nu șterge ceea ce a fost înainte, ci crează o stare de tranșiție, o desvoltare lentă, fără zguduiri; pentrucă numai aceasta este evoluțiunea adevărată.

Excepțiunile de care pomenii le-aș cere pentru anumite școale al căror trecut îndelungat li-a imprimat un caracter indelebil de școale confesionale. Nu-mi pot închipui că, de pildă, școalele din Blăj sau cele din Brașov, fondate de mitropolitul Șaguna sau o școală de alt

caracter confesional cu o analogă menire nu-mi pot închipui, zic ca guvernul, ori care ar fi el, să vrea să le forțeze să fie de stat. Școlile din Blaj, biserica unită le-a întemeiat și susținut, mai ales ca să aibe preoți, să-și prepare o succedență de preoți, nu se poate cineva atinge de caracterul lor, fără să nu provoace o anumită legitimă susceptibilitate. Nici nu este nevoie de așa ceva.

Școalele din Blaj sunt destul de naționale, ca oricine să aibă încredere în ele; doar de-acolo dela Blaj, din școalele acestea, a eșit lumina prin care s'a pregătit cărarea care a dus la unirea noastră de azi.

Au fost și în Ungaria un fel de școli de acestea, care aveau caracterul de stat și totuși erau și confesionale, de pildă, catolice. Erau așa-numitele „gimnazii regale catolice“. Dece să nu avem gimnazii de stat unite, și gimnazii de stat ortodoxe, sau de alte confesiuni, acolo unde acele gimnazii servesc direct ca să fie o pepinieră pentru seminariile teologice?

* * *

Acum în ceea ce privește partea a *doua* a chestiunii, adică resortul cultelor, vă mărturisesc că am mare satisfacție, ca preot unit, să nu trebuie să adaug nimic la ceea ce a spus iubitul nostru fost ministru al Cultelor, dl Goga, și-l admir cât de resumativ și de limpede a tratat cele mai gingașe chestiuni ale diferitelor confesiuni, arătând ce necesitate este pentru țară, ca după războiu și după zguduirile lui, fiecare biserică să iasă din marasmul vremurilor și să-și facă datoria de educatoare, armonizatoare a sufletelor, pentru ca să revină fiecare în făgașul normal. Il felicit pentru ideea pe care a avut-o în ceea ce privește unificarea bisericii ortodoxe din România, care are patru tipuri de biserici azi și care desigur n'au rost să mai fie în viitor. Il felicit mai cu seamă pentru rolul pe care-l rezervă bisericii române unite, în ceea ce privește bisericile catolice de peste tot. Azi rolurile din trecut desigur trebuiesc inversate. Dacă noi am fost în Ungaria, ca minoritate, românii uniți față de catolicii latini „și cu dreptul sau nedreptul“ am fost supuși lor și într'un fel de dependență, azi trebuie inversat rolul, pentru că azi noi suntem cei mulți; noi suntem care putem cu mai mult drept să reprezentăm legătura cu Roma în România. Dar nu numai aceasta. Este statistica însăși care spune acest lucru: S'a constatat, că printre emigranții, cari au părăsit pământul românesc din Ardeal, cei mai mulți sunt catolici, și au rămas episcopiile și bisericile fără credincioși. Azi la Alba-Iulia episcopul Mailáth nu are decât 1200 catolici, pe când sunt mii de suflete de uniți; și la Cluj avem 22000 uniți cu numai 2 biserici mici pe când cei 14000 de catolici latini au 7 biserici mari și 3 capele.

Acı urmează să se facă o dreaptă comasare: Dacă s'au redus sufletele, trebuie să se reducă și numărul bisericilor, măcar până ce vom ajunge la stări normale de a putea edifica.

S'a spus foarte just, că pentru rezolvarea acestei chestiuni care se complică cu chestiunea națională și confesională singura cale le-

gală, deschisă, internațională, frumoasă, diplomatică, este aceea a unui concordat cu Roma, pentru că singur sf. Scaun poate să crește sau să desființeze episcopii catolice, or noi avem interes să se vadă, că anumite episcopii n'au rațiune de a fi, fiindcă n'au credincioși. Iar dacă se reduc aceste episcopii catolice latine, este acelaș interes național și confesional, să se înmulțească episcopiile catolice române și cel puțin atâtea câte vor înceta catolice latine, să fie catolice române, dar negreșit două ne trebuiesc înființate: una în Ardeal și una în hotarele vechiului Regat, pentru că avem populațiune în Secuime, care a fost luată din legătura Blajului și a fost atașată la Hajdudorog. În Bucovina n'au episcop și o mulțime de uniți, care se duc și ei acum prin vechiul Regat și care au și ei dreptul să aibe episcopia lor. Sunt chestiuni de ordin național și cred că dacă vrem să dispară acele vechi frontiere, pe cari unii mai caută să le accentueze, noi trebuie să punem biserica să rupă și ea frontierele dărâmate de dorobanțul român.

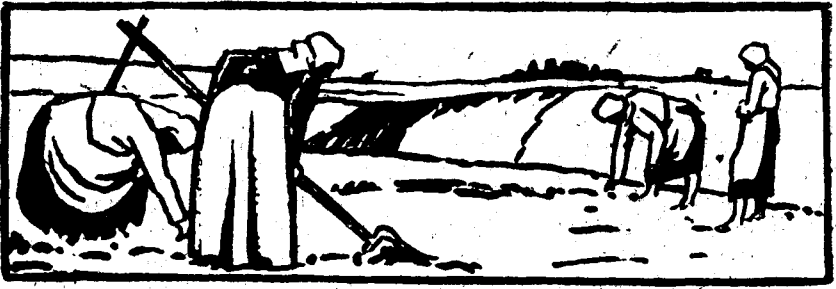
Sunt încântat și de altă idee mare și vrednică de vremurile, care le trăim, pe care d-l Goga a exprimat-o în expozeul său, în ceea ce privește situațiunea de protectori ai creștinilor ortodoxi din răsărit, rol pe care ar avea să-l ia România după schimbările dezastruoase care s'au întâmplat în răsărit, în Rusia și mai cu seamă în fosta împărăție turcească. Am fi cu toții fericiți dacă România, care reprezintă în pragul orientului civilizația latină, și civilizația creștină cea mai veche, ar avea ea rolul conducător între creștinii din răsărit.

Să nu uităm că suntem între popoarele cu care ne învecinăm cei mai vechi creștini. Nici bulgarii, nici sârbii, nici muscalii, nici ungurii, nu pot să se provoace la o vechime așa de mare ca noi Românii, fiind că în cele dintâi veacuri noi ne-am încreștinat. Deodată am devenit și români, și creștini, și așa fi foarte mândru, ca România creștină, să fie protectoarea creștinilor, care sunt amenințați prin bolșevism, să ajungă a fi dușmanul a tot ce este creștin; ori, ordinea morală și de stat, fără principiile creștine nu mai există.

De altcum, eu cred, că în politica aceasta confesională, fie în școală, fie în biserică, trebuie să ne călăuzim de normele pe care un mare învățat, un geniu al creștinismului, le-a spus în veacul al IV. sf. Augustin, care zice: „In certis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas“.

Adică, în tot ceea ce este sigur, să fie unitate, în toate cele dubioase să fie libertate: iar în toate celelalte și pretutindeni, să fie dragoste.

Aceasta este rezolvarea, singura posibilă, singura europeană, singură civilizată a chestiunii confesionale și școlare. Această normă o recomand eu să o aibă partidul poporului, atât în atitudinea sa din opoziție, cât și în atitudinea sa de la guvern și va face cinste țării, și în lăuntru, și în fața lumii civilizate.

La Pralea

Vântul se încolăcia cu mânie împrejurul adăpostirii mele de bârne, ținea prin toate răsflăturile. Pe la colțurile ferestrii viforâna îmi și urzise perdele de ghiață. În odae se făcuse frig.

— De ne-o fi lăsat focul, zice Roșculeț în genunchi uitându-se în sobă, îl încind dintr'o schintee.

— I-a păruț bine maică-ti când te-a născut, îi răspunde moș Bursuc cu voe bună, mângâindu-și pulpele.

Roșculeț ca și cum n'ar fi răs cu lacrimi de spaima bătrânului cu urseii, aduce iar vorba.

— D'aia n'aveți ochi de cumătră...

Și fiindcă și unchiașului tot acolo îi sta mintea, zice:

— Nu-mi căuta a bine; destule pocinoage mi-a făcut bala, parcă îmi tot păzia calea... Și vezi dumneata, eu numa' vânător n'am fost...

— Te chema la munte...

— Mă trăgea ața. M'au făcut vânător pățaniile mele cu ursul. Înainte, când pocnea pușca în mâna cuiva, îmi astupam urechile ca muerile. Știu eu ce să mai zic? pe mine m'au găsit pe coacă, fără părinți... Am fost pasămite plămadă de pușcaș, și n'am știut...

Roșculeț, cu multă supunere în glas:

— Da' frica, neică Bursuc, aia ce plămadă să fie?

— Ti-oiu spune eu fie, nu te teme; răspunse nemulțumit, dacă domnul Mirică ne mai îngăduie să vorbim la ciasurile astea din noapte...

— Pe Roșculeț să-l ierți, zic... e tânăr. Despre partea mea, m'am dat pe față dela început: ascult și învăț ca un cirac ce-ți sunt...

Bătrânul se ridică în picioare, isteț; nu atât ca să-și îndrepte trupul lui îndesat și vânjos, cât mai ales să-și ștergă obrazul și pletele de umărul lui Roșculeț, și să-i arate astfel că nu-i ține pică.

— Hei, începu cumpănindu-și vorbele cu sfială... Ca piatra așezată pe râpă, mi-am schimat locul; dela o vreme am ascultat de alt

stăpân. De pe unde pășisem ca tânăr, mă găsim cu depărtare. Te duce valul și te poartă cum vrea el!... Așa, cum șezi dumneata, picior peste picior pe scaun, cu o mână în poală și alta întinsă pe masă, fără să te gândești că-ți intră pe ușă vre-o veste, auzii lăngușul Zimbrii hârjiindu-se de stâlp și lătrături înteteite cum s'ar da la om... Am scos capul pe fereastră:

— Dar tu, voinice?

Imi dete un petec de hârtie: umblase pe el picioare de lăcustă muiate în cerneală...

— Descurcă-le dacă poci...

— Eu știam buchile mele bătrâne.

— Bobii dumitale nu se loviau cu ăia din țudulă...

M'a luminat flăcăiașul din gură, că mă roagă Belchim să tulesc neapărat în Pralea de Stămărie. Să-i rostesc lemnele de casă. Cu Belchim eram prieten, și, când și când, peste an mă lăsam pela el. Eu păduriam mai din sus, spre Cozmești. La zi cu cruce samsarlăcul se potolește, amuțește vânzarea... Să stau să mă uit la marfă? Mi-am tras socoteala: plec în zori, și când o ieși gănușa pe cer, sânt îndărăt lângă stânjinii mei numărați și stropiți cu var... Hai să mă repez să-i dau o mână de ajutor lui Belchim, și când să pornesc și am închis portița după mine, ce-i dreptul, am zis:

— ... de n'aș păji vreo boroboață...

— Or s'a prins?

Imi strâng nojițele la opincă, trec prin Blidaru fluerând; la pod aprinz o țigară, și cu vrerea lui Dumnezeu, pe la prânzișor, ajung în Pralea... Casele albe, mititele, împrăstiate între pruni, se bucurau că mă văd... Aci, tot satul în picioare... căruțe așternute cu velințe, cai cu șelile puse, gătiți cu frunză... Oameni cu traista pe băț... copoi legați... O vorbă, o veselie... Incaltea copiii, forfotiau de colo până colo ca apucați. Când s'a apropiat de mine feciorul cu tolba de piele de căprioară la spate, și la cordeă cu pene în seceră, — care alerga zoriț, făcând semn și împărțind porunci — îl întreb:

— Da' bine, măi vere Trache, ce hram țineți voi azi de ați pustiit odăile și ați ieșit cu cățel cu purcel la drumul mare?

Mehenghiul de Trache se apleacă, îmi șopteste în taină:

— Sosesc vânătorii...

N'avusei de lucru, mă săltai într'un picior și le spusei tare:

— Oameni buni, să n'auză boerii că sunt urși, că nu mai vin la vânătoare!

Răseră cu toții.

Din capul cătunului droaia de copii se întrecea la fugă, chiuind svârlind bețele în sus... După ei, învăliți într'un norișor de pulbere, vânătorii.

Lumea se strânsese la o parte. Trache, săritor, în mijlocul uliții, își scoate pălăria până la pământ, le face ploconeli:

— Ne-am închinat; ne-am închinat!... bine ați venit!

Pe dată se duse la al mai gros la pungă dintre dânșii, un uriaș de om, pântecos, spân, ciupit de vărsat — cu o șapcă de iască

strâmbă în vârful capului tuns la piele. Cu toate sichemurile de vânător pe el, căptușit de gloanțe și cu cuțit la brâu, se dase jos din căruță; cu mâinile înmănușate pe țevile puștii și cu patul pe picior, își rotește ochii peste lume, întreabă cam tiptil:

— Ce zici, fine Trache? crez că nu ne-ai purtat degiaba atâta cale?

Șiretul de Trache îl ia cu meșteșug:

— Coane Pavele, ce-am văzut eu ieri, să dea Dumnezeu să vezi dumneata azi; și vânătorului care venea de ani de zile la vânat de munte și cunoștea chichițele și vicleșugurile vânătoarei, îi creștea inima de bucurie.

Făcu ce făcu Trache și se dete iar pe lângă el:

— Greul e să-l vezi, coane Pavele, că de scăpat nu mai scapă el...

Plin de măgulire, întreabă zâmbind de i s'au putut vedea dinții rari și lătăreți:

— Da' fina unde e?

— Unde să fiu? Uite-mă! și se răsuci într'un călcâiu.

— Fuseși lângă mine și nici nu te băgai de seamă?

— În dârdora asta de noi vă mai arde dumniavoastră...

— Hai moșnene, ce facem? ne-apucă noaptea... pe fina o mai găsești! îi striga în glumă Cristea, ochi ager de vânător, care se suise pe cal, și o luase înainte nerăbdător.

S'au împărțit care la căruțe... care călări... câțiva pe jos...

Conu' Pavel de-i zicëa, după ce-a pus pădurarii să-i strângă chingile, a încercat la rând toți caii... Se încovoiau de șale ca mâțele... Nu-era cal să-i rabde povara... până ce dete Dumnezeu și găsi o bălană mai piloasă de l'a ținut... Cu picioarele sgârcite în scări, sta călare ca un câine pe gard... Rădeau vânătorii între ei și în fața lui:

— Uite-l pe Pavel, s'a cocoțat pe felinar... când l'o vedea urșii o să-și scoată ochii fugind! El n'avea habar de cârtelile lor; umblat prin lume, glumeț, cu finișoare prin toate cotloavele, n'avea cine să-l plângă... Își potrivise între buze o frunză de păr sălbatec, doinea hoștește de unul singur; cu pumnii la oblânc, urca la plaiu...

Eu mă uitam lung după ei... Pădurea era un raiu muiat în beteală... frunzele copacilor își schimbaseră vopselile, nu erau două să zici la fel...

Soarele de toamnă, molatec, jucă pe iarbă umbrele de mătase ale vânătorilor.

Pe când porniseră ei așa tăcuți, cu gândul la cât vânat are să iasă și cum are să tragă mai bine îi spui lui Belchim:

— Măi soațe, popa cu cazonia, noi cu codrul! și de mare dragoste i-am dat o palmă peste umăr.

Ce-i veni lui Belchim, că-l auz:

— ... Hai și ne-om ține și noi mațu-găii după vânători... Te pomenești că ne alegem cu ceva...

— N'ai de lucru, păsemne... și-i-am arătat bățul cu care venisem.

— Ascultă colea: nu fii copil... Ne aținem la *varnuță*... Uite, ți-am găsit și pușcă...

Mă uit la oșele: o gioarsă de pe vremea arvaților:

„dacă tragi cu ea la doi pași: faci treabă!“

Î-am lăsat să-i înghiță văile, și când s'au îndepărtat, piș-piș! și noi, după ei, mai ferțiți, pe supt brazii negri din Sihastru... Suim, coborâm, încercăm: ba ici, ba colo... până ce îmi găsesc loc și mă pui în pază. Bun prihod îmi alesesem... Vânătorii o luaseră pirăul Teiului bătaia venea din spre lacul Bebeleului, Bechim îmi spune:

— Eu mă urc o lecută mai sus; sânt cu ochii pe dumneata; grijă să nu duci; îți vine bine: îl iai la ochi!

Gata să plece, îmi lasă în urechi vorbele astea:

— În cenușa dela Varnița părăsită cam au nărav de vin... își lapadă puricii!

— Atâta îți mai trebuia...

Cotisem în atâtea feluri, teama codrilor nu prea o știam bine, eram ca rătăcit. Strigătele bătaiașilor: „na-na-na“! „na-na-na-na“! începură să se auză dintr'o parte dela văgăună. S'a clătinat o frunză, a trosnit un gătej... ca un sbor repede de pasăre frica însuflețește pădurea... Unde mă uitam: spinări capete de urs... gata să te năvălească! M'am ghemuit ca ariciul în frunze.

— În oala asta, unde stau eu, zic, nu mai mă găsește el...

— Te rugai la Maica Domnului să nu dea peste dumneata...

— Toată nădejdea mi-o pusesem într'un fag înalt și noduros.

— Când te-o'nteți să te urci în el!

Vream să nu mă știșe nimeni unde sânt, da' vream să dau și un chiot, cât oi putea de tare, să afle Belchim de urma mea, și să pui pe goană și frica din mine...

Cu pușca pe genunchi, și cu cocoșul ridicat, chiteam înainte... În stânga mea câți-va brădeți, și mai așa, un stuț de măceși... și dincolo, o perdea de smeuși...

— Acolo era ce era...

— Mișcă or se face? m'a văzut și s'a tras îndărăt! ocolește smeura și mă ia pela spate!...

— Ridică Doamne un zid între el și mine!

— Uite-l că se'ndreaptă spre mine alene; cu capul în pământ, adună cu limba de pe jos flori uscate de măcieș... le strângea floare cu floare, par'că ar fi păscut...

— Toate bune și sfinte dar de ce o ia spre mine?

Când s'a apropiat ca până în șipotul nostru, mi s'a tăiat răsuflarea, am simțit cum mă răcesc... și copacii învâlmășiți pe dinaintea ochilor, m'au ridicat în sus cu totul...

Belchim se târăse pe brânci până lângă mine, abia am avut vreme să-l auz, când mi-a șoptit:

— Trage!

Când am tras, am și căzut pe spate: eu într'o parte, ursul într'alta... m'a zguduut de umăr Belchim:

— Scoală, măi, că o *chicat*!

Ursacul murișe pe loc, ca trăznit. Rămăsese cu labele dinainte strânse la piept, ca două mâni cotoñoage, și limba o ținea ieșită între dinți. Primise un foc în grumaz și alt foc îi frânsese șira.

— Focul lui Belchim dumneata nici nu l'oi fi auzit?!

— Era de auzit?! căzusem pe spate...

Avea ursul o blană deasă și lustruită... Am început să-i-o netezesc:

„Măi prostănacule, de ce n'ai fost de treabă?!“

Ușurat, unchi'ășul ne mai spune:

Soiul ăsta de urși aproape nu-l mai vezi prin pădurile noastre. Mai blegi și mult mai mici decât ursul adevărat, umblă în susul păraelor după hrană... Nu fuge de om... le zice *răcari*.

— ...Mănâncă raci.

Se făcuse seară când l'am adus acasă pe pitiș, învelit în cetină. L'am jupuit la lumina focului, și ce mai traistă mi-am trântit din burdufui lui!

— O păstrezi?

Moș Bursuc, fudul:

— Nici n'am altă traistă!

VIRGIL CIOFLEC

Un document...

Învălmășeala provocată de opoziția obstrucționistă dela București a scos la iveală, încă odată, temperamentul foarte combativ al dlui Alexandru Vaida. Fostul prim-ministru de trei luni, autorul faimoaselor lozinci separatiste din *Patria*, a început să reediteze cunoscutele sale clișee: d-sa se gândește cu melancolie la chipul „civilizat” cum a fost expulzat pe vremuri din parlamentul dela Budapesta, repetă aceleaș comparații defavorabile regimului românesc, și ridică amenințări împotriva Coroanei. Atitudinea aceasta nu mai miră astăzi pe nimeni. Observatorii obiectivi ai faptelor, obișnuïți să scormonească isvoarele ascunse ale tuturor gesturilor și substratul tuturor atitudinelor, stăruiesc însă în a mai căuta explicații. Unul dintre acești singuratici spectatori în al căror sertar odihnesc câteva documente din trecutul apropiat, ne trimite articolul de mai jos, publicat de dl Alexandru Vaida într'o cunoscută revistă politică din Viena, două săptămâni dela intrarea României în război împotriva puterilor centrale. E o prefață a unor manifestări prezente.

Cetitorii vor putea să-și explice astfel preferințele pentru fostul regim maghiar, ades mărturisite de dl Alexandru Vaida, prin ecoul poate inconștient, care mai întârzie încă în cutele ascunse din sufletul celui ce se arăta atât de credincios cetățean al Monarhiei risipite. Omul care vorbea despre lupta noastră ca și despre o „ceartă între frați” și care se prosterna în fața acelor Habsburgi călăi ai conștiinței românești, — găsește ușor accentele sale de ponegrire a României de azi și notele, cel puțin ireverențioase, față de Suveranul ei.

Să nu ni se repete, după noua desgropare pe care o facem acestor lucruri urâte, că ele se datoresc cunoscutului „revolver la tâmplă”, sub amenințarea căruia s'ar fi făcut, în Ardeal, în vremea războiului, toate declarațiile de loialitate. Aci nu e vorba de un asemenea act silnic, smuls cu cleștele de opresorii de ieri, la umbra unui ștreang de spânzurătoare. Dl Alexandru Vaida și-a scris proza sa, liniștit, aproape doctrinar, pentru o publicație austriacă, al cărui director — suntem convinși — n'a manevrat spre cugetătoarea frunte a colaboratorului său, nici un fel de armă de foc. Convingerile mărturisite atunci erau însă împărțite cu adevărat, de o parte din conducătorii partidului național.

În paginile acestei reviste s'a arătat altădată, — fără să desmintă cineva acest lucru, — acțiunea unora dintre acești... revoluționari de astăzi cari afirmau *la București*, după izbucnirea războiului mondial, că idealul politic al Ardealului nu e alipirea lui la Patria-mamă, ci autonomia politică, înscrisă în celdintâi punct al programului partidului național la 1881....

Deci îl lăsăm pe d. Alexandru Vaida să vorbească mai jos, cu glasul său de altădată. Pe lângă unele resorturi psihologice tainice, lumea va mai pricepe și rostul unei alianțe politice. Nimeni nu se va mai mira, pentrucă d-nii Iuliu Maniu și Alexandru Vaida sunt în aceeaș tabără cu d. Const. Stere, fostul colaborator politic al lui Mackensen, pe vremea ocupației în Muntenia.

D. Alexandru Vaida mărturisese singur, în articolul pe care-l reproducem aci, că dsa a făcut tot ceea ce i-a stat în putință, pentru a împiedica o declarație de război din partea României, adresată Austro-Ungariei. Acelaș lucru l'a făcut, din partea lui și d. C. Stere. Dar fostul prim-ministru al României a mers ceva mai departe. Domnia-sa a crezut că e bine să arunce toată anatema împotriva „fructelor viermănoase“ cari s'au scuturat din pomul neamului românesc din fosta Ungarie, și n'au fost în stare să treacă „proba de foc“ a fidelității față de statul maghiar. Insulta aceasta a fost aruncată împotriva acelor ardeleni cari au trecut în vechiul Regat, după 1914, risipindu-și toată vîlaga sufletelor lor pe tot cuprinsul țării libere, pentru a face se aplece cumpăna încărcată de belșug a neutralității, spre jertfa grea de sânge, care trebuia să pecetluiească unitatea națională. Nimeni n'a putut sili pe d. Alexandru Vaida să scrie asemenea lucruri, căci acestea nu mai erau mărturisiri de credință smulse cu forța, ci contribuțiuni stilistice benevole, încărcate de o argumentare politică pretențioasă și rece. Autorul articolului din „*O. R.*“ era un voluntar al devotamentului pentru Austro-Ungaria. Umbra gândurilor sale de-atunci îl persecută poate și astăzi. Vorba poetului: „Lumina stinsului amor îl urmărește încă“...

Pașnici cetitori din provincie, nu vă mai mirați deci, când d-l Alexandru Vaida vorbește despre „armata de slăbănogi“, care s'a jertfit pentru Ardeal; pe steagurile aceloră nu sta scris: „*für standhaftes Ausharren...*“ Nu vă indignați când acelaș fruntaș al vostru se repede cu amenințări asupra regelui României...

Sunt strigoi fidelității pentru Habsburgi, care se ridică și vorbesc în Camera dela București...

„T. N.“

Românii din Austro-Ungaria

de dr. A. von Vajda, membru al parlamentului ungar.

Declarația de război a României a surprins în modul cel mai dureros pe românii din Monarhie. Ei au sperat, până în momentul din urmă, că interesele politice și economice ale Regatului vor face să se recunoască, *că pentru România ar fi mai bine dacă va intra în război de partea puterilor centrale, sau dacă va păstra o neutralitate loială.*

Cred că, potrivit dorinței redacției revistei „*Österreichische Rundschau*”, de a scrie despre atitudinea poporului nostru în criza actuală, cunoscând concepția politică, părerile și sentimentele colegilor mei din comitendul național român din Ungaria, cari sunt atât de cunoscute, întocmai ca și acelea ce stăpânesc în masele mari ale poporului și la reprezentanții ambelor biserici, — sunt sigur că voi fi interpretul nu numai al cugetelor mele, ci și ale lor.

Războiul mondial a dovedit pentru toate timpurile că noi, românii Monarhiei, din Bucovina și Ungaria, suntem nu numai mai buni decât se credea despre noi, dar că ne-am consternat cu drept cuvânt, când răutatea și neștiința au tras la îndoială sentimentele noastre politice.

Înainte războiului aveam numai posibilitatea de a atrage atențiunea asupra împrejurării, că fidelitatea noastră dinastică întocmai ca și patriotismul nostru, nu a suferit nici cea mai mică clătinare. Războiul mondial ne-a oferit ocaziunea de a aduce prin fapte dovada pozitivă.

Când șefii politici, dimpreună cu clerul, de sus și de jos, au apelat cu ocazia mobilizării la sentimentele dinastice, patriotice și tradiționale ale poporului român, cu scopul de a mări și mai mult însuflețirea pentru război, cetele de mobilizați s'au dus cu dragoste de luptă la front, — și atunci și-au schimbat mulți părerile lor despre noi. Apoi a început războiul cel mare. Regimentele cu majoritate românească s'au distins pe toate fronturile prin curajul lor, la atacurile dela Brest-Litovsk, Jaranovici, deasemenea în Sârbia ca și pe frontul italian. Presa noastră putea să înregistreze zi de zi numele românilor, distinși pentru curajul lor. Regimentul 50 infanterie, al cărui drapel a fost decorat, nu de mult, cu medalia de aur, poartă inscripția „für standhaftes Ausharren in der beschworenen Treue”. Singurul distins în acest chip din întreaga armată, el a fost decorat, în mod special și de împăratul Wilhelm în anul 1915. Curajul și conștiința datoriei soldaților noștri, cât și fidelitatea și patriotismul părinților și fraților lor, au fost recunoscute de factorii politici în toată curătenia lor. Conte Tisza, a lăudat în mai multe ocaziuni bravura românilor de pe front, ca și credința către stat a celor rămași acasă. Conte Apponyi chiar, în numele partidului său, și-a introdus vorbirea ținută în parlament în 5 ale lunii, cu cuvinte de mulțumită la adresa românilor din Ungaria făcută în legătură cu declarația

de război a României și al cărei punct de vedere l-a exprimat în mod elocvent colegul meu, deputatul dr. Ștefan C. Pop. Declarațiile patriotice, făcute din partea conducătorilor românilor din diferitele sudețe ale țării, pastorală episcopilor gr. or. români, Pap dela Arad și Cristea din Caransebeș, pline de aceleași sentimente, manifestațiunile iubirii de patrie ale capîtlului episcopal gr. cat. din Szamosujvár și a celui metropolitan din Blasendorf, cum și acelea ale episcopului dr. Radu din Grosswardein și acelea ale reprezentanților autorizați ai românilor austrieci, — le amintesc numai în treacăt. *Așa a rămas poporul român și conducătorii lui, din Bucovina și din Ungaria, dela începutul războiului, întocmai ca și în tot trecutul său, cu credință neclintită.* Numai cine nu și-a luat osteneala să pătrundă mai adânc în sufletul acestui popor s'a putut mira și numai oameni cari, în aceste momente mari și istorice au fost influențați de prejudeții înguste de partid, s'au putut indoi de patriotismul poporului românesc, căruia contele Tisza și contele Apponyi, prin recunoaștere benevolă i-au făcut dreptate.

Satisfacția simțită de orice român din Ungaria și Austria — cu privire la patriotismul său fără prihană și la finuta sa dinastică — este, de bună seamă, profundă. Căci noi am fost dureros atinși totdeauna când fidelitatea noastră dinastică și patriotismul nostru erau trase la îndoială. Și, ceace nu pot dovedi îndeajuns asigurările noastre, vedesc cu atât mai mult faptele poporului nostru. Popul sănătos scutură dela sine fructele viermenoase, ca netrebnice. Tot asemenea au căzut de pe pomul sănătos al neamului românesc din Monarhie toate acele elemente, încă dela începutul războiului mondial, cari nu au putut trece proba de foc a fidelității de stat și dinastice. Românii din Monarhie sunt neatînși de curentele iredentiste. Căci în conștiința poporului nostru ca și în aceea a intelectuașilor este adânc înrădăcinată convingerea, că cultura și evoluția noastră o putem mulțumi Habsburgilor. Nu mai puțin și convingerea, că lupta dintre maghiari și români are caracterul unei certe dintre frați, cu atât mai mult, cu cât amândouă aceste popoare sunt amenințate de pericolul rus cutropitor și că acestea, acum ca și în viitor, sunt legate deolaltă prin lanțul soartei și al atâtor interese vitale.

În sensul acestor convingeri, conducători și circumspecți și energici ai românilor din Ungaria și Bucovina, nu au scăpat niciodată ocazia, folosindu-se de toate puterile lor de a crea la București o dispoziție în această direcție, — **ca România să intre în război alături de puterile centrale, sau, cel puțin să păstreze o neutralitate loială.** Durere, această încercare a noastră a rămas infructuoasă. Nimic nu poate schimba convingerea noastră, că nu nimicirea Monarhiei habsburgice, ci întărirea ei cât mai puternică trebuia să se ceară, în chiar interesul viitorului României și alipirea Regatului cât mai strâns către ea. Căci fără o Monarhie puternică la spate, România nu și-ar putea evita soarta de a fi mereu la bunul plac și discreția Rusiei. Potrivit acestor convingeri, elementul bun și sănătos al poporului

nostru a rămas la postul său și vechile-i tradiții strălucesc în mod și mai clar. Și e înălțător pentru noi, românii habsburgici, de a fi judecați cu dreptate în aceste vremuri grele din partea maghiarilor, cu toate luptele noastre din trecut. Un însemnat scriitor maghiar, a tratat, într'o piesă dramatică cu titlul „Vérszerződés“, teza înțelegerii dintre aceste popoare în baza unui botez de sânge și luptă. Jász Oszkár, cunoscutul sociolog, a dedicat în ziarul „A Világ“, un articol captivant de frumos și adânc simțit, despre patriotismul poporului românesc din Ungaria și Ardeal. Pentru liniștirea populațiunii din ținuturile amenințate „d-sa propune înființarea, în singuraticele comune, de comitete locale aleătuite din reprezentanți ai tuturor naționalităților existente. Dar, fiindcă românii și-au păstrat nu numai calmul, ci fiindcă au dat dovadă și de erpism în război, iar acasă probând datoria lor patriotică din toate puterile, Jász cere să li-se recunoască aceasta și din partea maghiarilor, și să fie judecați drept și frățește, având în vedere, mai ales greaua lor situație și zbuțiușul suflătesc“. Tot ceace au suferit românii Monarhiei, prin cuvinte și fapte, demonstrând dragostea lor de țară și fidelitatea către Dinastie, cum necesitatea recunoașterii și aprecierii acestora din partea maghiarilor, vor forma — dupăcum a spus-o atât de clar și atât de lapidar contele Tisza la începutul războiului — „pietre de granit prețioase pentru apropierea reciprocă după război“.

Toate popoarele monarhiei au dovedit în cursul războiului mondial, că luptele interne din timp de pace nu pot să paralizeze în afară solidaritatea lor faptică. Toate laolaltă, au răspuns datoriei lor patriotice și dinastice. *Poporul român din Ungaria și Austria își, poate cere cere cu mândrie locul în comunitatea popoarelor din Monarhia noastră. Venerația de astăzi n'a rămas întru nimic în urma strămoșilor ei.*

„Oesterreichische Rundschau“
din 15 Septembrie 1916

Răspuns . . . unui Răspuns

În numele studenților din Franța, fostul președinte al „Asociației” lor din Paris, a trimis într’o telegramă adresată presei, o condamnare fără rezerve a mișcărilor studențești din țară.

De câteva luni o mare frământare a tineretului universitar îngrijorează pe toți cei cari sunt în legătură de suflet și de idei cu această oștire a culturii naționale. Un val de neliniște și de nemulțumire se manifestează în accente din ce în ce mai puternice, din ce în ce mai amenințătoare.

La început unii au dat din umeri, iar alții au surâs, cu binevoitorul surâs al neînțelegerii timpului. Câteva zile mai târziu însă, când din clocotul care cuprindea o întreagă generație, se desprindea o forță în fiecare ceas mai conștientă de ea însăși, atitudinile s’au precizat în îmbrățișarea convinsă a câte unei extreme, în generalizarea unui haos de credințe, și a unei dezorientări de opinii, în fața cărora din nenorocire ne găsim încă și azi.

Am auzit astfel pe cei cari în orbirea unor vechi porniri predicau exterminarea fără cruțare a unei anumite categorii de cetățeni; am auzit pe alții cari, făcându-se avocați fără rezerve ai acestor cetățeni, umpleau cu jeremiadele lor nu numai țara, ci trimiteau cuvântul lor de blestem și de injurie împotriva țării, dincolo departe mult de hotarele ei. Am văzut ceasuri de slăbiciune nejustificată față de acei cari înfrângeau în mod vădit anumite îndatoriri profesionale, dupăcum am văzut o timiditate neexplicabilă când era vorba de a se sancționa călcări individuale ale legilor de ordine publică.

Și am mai văzut încă ceva, care cu tot dreptul, ne-a uimit încă mai mult, și ne-a mai întristat în ceasul acesta.

Din Parisul culturii universale, din orașul care a luminat toate avânturile generoase și a îndrumat toate forțele tinere spre înfăptuirile mari, deastădată s’a ridicat un glas, care nu era nici glasul adevărului și cu atât mai puțin glasul concordiei.

O voce de aci, în numele unei studențimi care nu a auzit decât ecoul ei postum, a crezut că poate rosti cuvântul hotărîtor al unei judecăți perfecte. Ea singură dela depărtarea atâtor mii de kilometri pătrunsese rostul adânc al frământărei tineretului din țară, de care se lepăda, și pe care îl osândeă cu o violență neînchipuită; ea singură în măsură de a aprecia, din bulevardele cartierului latin, cari erau interesele supreme ale neamului, se hotăra să le apere cu bărbăție împotriva tuturor; ea singură, în numele acestei conștiințe naționale putea deci să rostească o judecată, fără drept de apel și recurs, o osândă definitivă și categorică.

* * *

Am ascultat și eu ca alți mulți ecoul postum al aceste voci, atunci când în cuprinsul țării ea înfăptuise opera de demoralizare și de dezbinare pe care o urmărea. În adevăr, coloanele anumitor ziare îmbrățișaseră cu căldură sentința aceasta grozavă, cu care „tineretul din Paris” înfiera mișcarea universitară din țară. Și fără să se întrebe asupra rostului și asupra puterii ei morale, aceste ziare și aceste cercuri o trâmbețau ca o mare biruință împotriva celor cari încă solidari apărau o idee pe care o vedeau dreptă.

Să-mi fie însă îngăduit să fac o mică rectificare. Și fără să vorbesc în numele nimănui, decât al unei convingeri, și fără să cer rectificarea nici unei colectivități, deși sunt foarte mulți acei cari au înțeles din prima clipa păcatul făptuit de o asemenea nefericită inițiativă, să spun că aci la Paris conștiința solidarității generațiunii noastre, se ridică totuși biruitoare de-asupra încercărilor momentului. Cei cari au avut norocul să poată trăi câțiva ani în marea metropolă a culturii, nu înțeleg că acest noroc nu constituie un privilegiu sau un drept câștigat. Cu atât mai puțin nu poate să fie om conștient, care să creadă că numai pentru că a călcat pământul minunat al Franței, conștiința lui națională s'a ridicat cu un centimetru de-asupra aceleia a camarazilor rămași în țară.

Sunt momente când, oriunde ar fi un om, el se simte atras de porunca unei comunități de gândire și de sentimente. Cum oare s'ar putea depărta cineva atât de mult, de frământarea unei generațiuni întregi, care pentru întâia oară după război luptă alături și sub același steag, dacă această comunitate de gândire există în adevăr și dacă rostul ei se arată în lumina cinstită a sentimentului?

Ceeace se întâmplă acuma în țară, înseamnă fără îndoială, o frumoasă manifestare de solidaritate. E o adevărată mobilizare a conștiinței românești; și oricât de impresionat ar fi cineva de aparența atâtor exagerări, de sigur regretabile, și a atâtor greșeli împotriva cărora tocmai pentru educațiunea unei generațiuni, trebuiește reacționat, *în adâncul acestei frământări vom găsi totuși o idee națională, și o idee de dreptate socială.*

Are cineva dreptul să se considere deci, atât de conștient, încât să se depărteze de conștiința imensei majorități? Are cineva dreptul

să desfacă o așa de frumoasă solidaritate, numai pentruca să strecoare otrava unei porniri pătimeșe? Are cineva dreptul, ca atunci când camarazii sunt în luptă, să-se ridice de-așupra învălmășeii pentruca de acolo să le arunce osânda în spate?

De sigur, că acest drept, îl au numai cei cari n'au înțeles nimic din rostul ceasului, nici n'au simțit nimic „din vântul de primăvară care adie“, nici n'au văzut nimic din lumina cea nouă, pe care sforțarea morală a tineretului țării, a răspândit-o în tot cuprinsul ei!

Căci numai așa se pot explica anumite dezertări... și tot numai astfel se poate explica rostul vocii aceleia din Paris!!

* * *

Dacă dreptul acesta, de a se transforma în judecătorul absolut care poate osândi după unicul glas al conștiinței sau al inconștiinței sale, trebuie contestat oricui ar mai avea trista ambiție de a și-l aroga, rămâne totuși o posibilitate pentru primirea tuturor părerilor cinstite. E, poate acesta, mai mult decât un drept: e o datorie, mai ales pentru aceia cari în sufletul lor simt bătând pulsul aceluiaș entuziasm, clocotul aceloraș năzuințe, vocea aceluiaș ideal.

Dece să nu repetăm deci, acelor cari stău în fruntea mișcărilor studentești, adevărul acela mare, că nici un drept nu trebuie întemeiat pe o nedreptate; că nicio religie nouă nu trebuie să cucerească conștiințele violentând pe aceea a celor cari încă nu au întrezărit lumina; că nicio idee pentru a fi mare, nu trebuie să creieze martiri în rândurile celor cari i se împotrivesc; că niciun altar nu trebuie înălțat pe ruinele'altor altare!

Naționalismul adevărat nu se poate împăca niciodată cu ideea bolnavă a unui șovinism exclusivist, dupăcum democrația adevărată nu admite niciun fel de tiranie, fie ea chiar a celor mulți asupra celor puțini. Dece să nu spunem cinstit, tot adevărul?

Violența naște todeauna violență. Ura nu poate crea nimic durabil, căci la așezământul marilor înfăptuiri trebuie să fie înainte de toate generozitate.

Ura nu poate sancționa dreptul, căci dreptatea e ca lumina care învinge singură întunerecul, în clipa când răsare soarele dimineții. Împotriva nopții, ea nu luptă decât cu puterea ei.

Generația care a știut să înfăptuiască o așa de vie manifestațiune de solidaritate, merită de sigur un loc de cinste în istoria evoluției noastre ca popor. E o nădejde larg deschisă pentru ziua de mâine: căci cei cari au fost în stare să se ridice pentru o idee, pentru care au fost gata să sufere și să pătimească, vor ști fără îndoială, să stea alături la hotarele țării, în grozăvia tranșelor de apărare, dacă soarta ar vrea să ne mai rezerve asemeni grele încercări.

Dece atunci să micșorăm frumusețea faptei, cu rătăcirea dure-roasă a unora? Dece când am știut să fim solidari între noi, să nu știm să înțelegem rostul unei solidarități mai largi în cadrul unitar al statului român? Dece solidarității să nu îi dăm și puterea disciplinei?

Dece oare, generația de azi care a știut să răspundă ca un singur om, dela Nistru la Tisa, la glasul nedesmințitei unități de simțire pe care zadarnic ne-ar mai contesta-o vrăjmașii, să nu dea și pilda frumoasă a unui pătruns spirit de legalitate și de disciplină?

Ce precedent frumos și ce răsunset adânc ar avea acest gest al unui tineret, care va conduce destinele țării!

* * *

Cronicarul obiectiv, care mâine, când patimile se vor fi potolit și când exagerările se vor fi risipit ca nisipul adus de un vânt puternic, va avea de lămurit înțelesul zilelor acestora de adâncă frământare, nu va putea să nu rostească un cuvânt de recunoștință pentru entuziasmul tineretului românesc de azi, pentru sinceritatea lui, pentru puterea de coeziune de care a dat dovadă.

În timpuri de feroce materialism și de cumplită dragoste pentru bogățiile câștigate oricum, tineretul acesta, a aprins o mică dar curată candelă de idealism cinstit.

Dacă formula aparentă a acestei mișcări nu a fost totdeauna fericită, și dacă în exclusivismul exagerat și neadmisibil pe care îl propovăduiesc azi unii, nu se poate găsi soluția viitorului, aceasta nu înseamnă că rostul mișcării însăși este greșit.

El trebuie să fie luat așa cum va apărea viitorului care îl va judeca, și care lăsând deoparte erezia unui antisemitizm învechit, va vedea în el numai un puternic îndemn al energiilor celor mai curate ale națiunii, spre o îndrumare mai conștientă și mai solidară a unei generațiuni, pătrunsă de drepturile și de datorile ei.

Opera de îndreptare, desigur, că a și început. Toate puterile se vor strânge alături, și astfel se va înfăptui ceva și mai bun și mai drept.

Dacă n'ar fi decât acest singur rezultat, și sfortarea totuși nu va fost zadarnică!

De aceea, să nu ne turburăm prea mult în fața greșelilor, ci cu energie frățească să ridicăm zăgazul legalității acolo unde trebuie, și tot cu aceeași frățească energie și grijă, să punem fiecare umărul la opera de „îndreptare“, al cărei ceas a sunat!...

În înțelesul acesta, o altă voce din Paris, fără să creadă că trebuie să se ridice de-asupra vâltoarei, încearcă din chiar sufletul ei, să desprindă, în locul furtunei care va trece, o adiere de pace binefăcătoare, care va învinge!

Paris, 15 Martie 1923.

VINTILĂ PETALA

Cronica politică

— După turbulenta întrunire dela „Dacia“ —

În haosul îngrijitor al luptelor politice de astăzi, — dacă triviala păruială de pe uliți se poate numi astfel, — e greu să întrezărim de pe acum o limpezire. Guvernul dlui Ion I. C. Brătianu n'a reușit nici un moment să păstreze în fața adversarilor săi atitudinea serioasă a unei autorități sigure de sine : încăpățănarea agresivă nu poate fi asemuită, niciodată, cu adevărata forță. Frământarea așa numitei opoziții unite n'a putut nici ea, să treacă dincolo de limitele gălăgiei sterile. În primul rând, mijloacele de violență alese pentru a dărâma un regim care se prăbușește și așa, prin propriile sale păcate, s'au dovedit și nepotrivite, și inutile ; iar elementele cari alcătuiesc această opoziție de răscruce reprezintă o coaliție atât de puțin omogenă și infățișează concepții atât de protivnice, încât chiar dacă asaltul asupra puterii ar fi încoronat de succes, biruitorii tot n'ar reuși să preschimbe triumful lor ieftin, într'o fericită soluție de guvernare.

Iată situația.

Dar, niciuna din taberile cari se agită în clipa de față, scrâșnind din dinți și aruncând cuvinte veninoase, nu trădează o dezorientare mai desăvârșită ca „partidul național român“ al dlui Iuliu Maniu. Aci s'au acumulat parcă toate contradicțiile. Priveliștea e' dezolantă, și ea rezumă toată zăpăceala. Partidul național proclamă Constituția liberală nulă și neavenită, dar ia parte la discuția ei. Declară solemn că nu va intra niciodată în Parlament dar vine în incinta Camerei pentru a organiza concursuri de box cu șampionii majorităților. Hotărăște obstrucția parlamentară, dar a doua zi o abandonează. Suflă în trompete când vorbește d. Gavril Tripou, dar se indignează că d. Lupaș nu-și poate ține discursul. Fuzionează, de formă, cu partizanii defunctului Tache Ionescu dar face alianță, în fond, cu partidul ostracizatului Constantin Stere. Dă mâna dreaptă dlui Mihail Cantacuzino, iar pe cea stângă dlui dr. Lupu. Bea ceaiuri prin saloane „bizantine“, dar aranjează și manifestații de stradă. Joacă „tango“-ul oligarhic în brațele dlui Grigore Filipescu, dar și „sârba“ democrației lângă cămașa dlui Ion Mihalache . . . În zig-zagul acesta furtunos, cine poate să mai priceapă ceva ? Partidul național care era altădată alături de d. N. Iorga, astăzi, prin intermediul aliaților săi, se găsește în aceeași tabără cu d. Adolf Stern, reprezentantul minorităților evrești, acela care a declarat în plină Cameră că „a fost ales în colaborare cu partidul țărănesc, de care îl leagă o firească simpatie“. (Căci, zice oratorul, țărănimea română a trăit pururea în bună înțelegere cu populația evreiască.) Bilanțul se încheie deci cu d. N. Iorga, în minus, și d. Adolf Stern în plus . . . Șefii comitetului de-o sută dela Cluj nu-și bat capul să mai respecte ceea ce au adorat altădată. Un senator din tabăra dlui Alexandru Vaida, — îi zice d. Aciu, — nu s'a sfiit prin urmare să arunce directorului *Neamului românesc* teribila interjecție : —

„Taci, grecule!“ Cu o ușurință caracteristică, acești oameni foarte enervați, desfac legăturile vechi și inoadă altele noi, stăpâniți de o ciudată concepție de oportunitate, care ar fi periculoasă, dacă ar fi inteligentă, dar care așa cum se găsește, nu e. decât ridicolă.

Aceasta pare să fie zodia în care a apucat-o astăzi partidul național Aruncați-vă ochii de pildă, asupra cuvântărei sarbede rostită la Camera de d. Ion Agărbiceanu, și spuneți dacă se desprinde din această plicticoasă vorbărie, măcar un singur accent de credință sinceră. Urmăriți măruntele aranjamente de regizor stângaci ale dlui Iuliu Maniu care, din umbră, trage sforile „obstrucției“, fără să aibă el însuș curajul unui gest fățiș. Revizuiți poziția ciudată în care se găsesc acești oameni ai naționalismului și ai democrației revendicând sarcina și onoarea de a cârmui țara dimpreună cu trădătorii cauzei naționale și cu adversarii neimpăcați ai împropietării și ai votului universal. Cetiți în sfârșit, chiar în *Adevărul*, darea de seamă a ultimei întruniri dela *Dacia*, unde d-nul Cicio Pop, care prezida pe cetățenii bucureșteni a reușit să „electrizeze“ sala cu un singur cuvânt: — „Fraților!“... Noi suntem incredințați că pașnicii cetățeni, aceia cari nu ies pe stradă de dragul d-lui Pavlică Brătășanu, așteaptă altceva decât ceea ce li se ofere. Chiar alt *spectacol*, nu numai alți *oameni*. Actuala guvernare e, desigur, odioasă. Ea însă, fiind de pe acum în agonie, nu poate îndreptăți nici pe d-nul Pantelimon Halippa să amenințe că „*Basarabia va fi cea dintâi provincie care se va deslipi dela trupul patriei*“ nici pe d-nul Alexandru Vaida să vorbească de „*noul jug al Ardealului*“, nici pe d-nul Ion Mihalache să strige la Rege: „*la seama, Impărate!*“ Căci loviturile îndreptate împotriva *unui partid*, a cărui trecere pe la cârmă se apropie de sfârșitul ei, se prăvălesc în acest chip de dreptul *asupra țării*.

Guvernul d-lui Ion I. C. Brătianu va fi silit să plece, doborât de propria sa slăbiciune. A făcut atâtea greșeli, a stârnit atâtea nemulțumiri, a răscolit atâtea indignare încât nu se poate bizui pe nici o indulgență, și de *nicăeri*. Dacă n'ar fi decât prielnicul teren de agitație pe care l'a pregătit pentru toți acești vânturători de vorbe mari, cari se cred așa de îndreptățiți să se îmbrace în haina de cioclii ai unității noastre naționale!... Noi am spus demult că partidul liberal, prin felul cum s'a năpustit asupra nouilor provincii, a fost cel mai periculos agent provocator al regionalismului. Iată-l, astăzi, și în ipostaza de agent provocator al desordinei. Cine poate crede că va rezista multă vreme atmosferei înăbușitoare în care trăiește cele din urmă clipe ale sale?

Successiunea este deci, deschisă. Va reveni ea, oare, alianței național-țărăniște, care a purces să canalizeze în alvia intereselor ei egoiste legitima supărare obștească, asvărînd cu noroiul trotoarelor asupra celor mai sacre idei cari stau la temelia României întregite? Acest lucru nu-l mai cred azi nici comisionarii de stradă din Capitală, — căci și aceștia pricep comedia pe care d-nul Iuliu Maniu s'a așezat s'o joace, cum s'a mai zis: *între frac și țări*...

Guvernul care va veni, va trebui însă să isprăvească repede și scurt, cu această politică de slăbire a statului, punând la locul lor pe toți aventurierii de bălci, cari nu înțeleg că dincolo de meschinele ambiții personale, rămâne ceva sacru de care nimeni nu trebuie să se atingă nepedepsit: *e unitatea Patriei*.

Avem impresia clară că d-nul general Averescu va fi chemat, a doua oară, să pună ordine în țară, — după o nefericită experiență de guvernare a partidului liberal, nepriceput, sectar și impopular.

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

Regisorul

*Politica, v'o spun pe față,
E o sinistră comedie
In care-ades câte-o paiată
Se strâmbă pentru galerie,
Răcnește, țipă și asudă,
(Din binecuvântate cauze)
Și-i mulțumită să audă
La urmă, câteva aplauze...*

*Astfel mai zilele trecute
S'a înjghebat la Dacia 'n sală
(Actorii operează iute!)
O nouă trupă 'n Capitală.
Se joacă acum, deodată,
O farsă: „Asta e obstrucție!“
Și-o operetă minunată:
„Ghiulukă face revoluție!“*

*In fruntea trupei, primadonă,
Pășește falnic Brătășanu,
(Căci rolurile mici de bonă
Le joacă popa Sâmpăleanu)
Pop-Ciceo face pe tenorul,
Pe chipeșul, pe elegantul,
Și Sever Dan pe dansatorul,
Și Grigoraș pe intrigantul.*

*Bun „raisonneur“ în orice dramă
E Vaida (măsurat, la gură)*

Și poți să-l încadrezi în ramă
Pe Stere 'n piese.. de-aventură;
Când trupa în turneu pornește
Cu Lupu face doar „rețetă“,
Reclama, Bocu-o pregătește,
Mihai, dă drumul la navetă!

Organizația-i fără vină,
Și rolurile-s știute toate,
Suflerul Coltor stă subț „bină“,
Și lucrurile merg, pe roate.
Dar pentruca, în orice fază,
Spectacolul să fie viu,
Între culise stă de pază,
Și trage sforile, Maniu!...

În furtunateca „guerillă“
El e cărmaciul cu busola
E chibzuit ca un Boilă
Și zâmbitor ca un Loyola,
El focul luptei și curajul
Îl are dela Coroianu,
Lui i-a dat orizonturi Blajul
Pavlică i-a cinstit organul...

Dar dacă 'ntreaga înscenare
Se dă demulțori de-a tumba,
Și focul sacru'n fiecare
Îl sting pompierii cu tumba,
Răspunzători nu sunt actorii
Și nu-i culpabil spectatorul:
Aci sunt „chixurile“ sforii
Pe care-o trage regisorul!

don PEDRO GANGLIONNI
artist liric.

INSEMNAȚI

Potriveli programatice. În cursul discuției asupra Constituției, d. N. Iorga a provocat o scurtă explicație asupra contopirii de față a partidului național din Ardeal cu rămășițele tachiste din București. Fostul președinte al Camerei a scos la iveală toată... nepotrivirea de caracter, care stă la temelie noului menaj, stârnind o vădită enervare în rândurile admiratorilor săi de altădată. D. Iuliu Maniu, s'a ridicat să riposteze, și, găsindu-se în perfectă armonie de doctrină cu d. Mișu Cantacuzino, a replicat foarte înțepat, că cele două tabere nu și-au dat mâna, pe deasupra Carpaților, decât după ce și-au confruntat programele, constatând o perfectă înrudire de vederi. Operația a fost cu atât mai ușoară, adăugăm noi, cu cât partidul național din Ardeal nici nu are propriu zis un program de guvernământ, ci, cel mult câteva „principii generale“, expuse în manifestele lansate cu atâta dărnicie din balconul *Patriei* sau de deasupra teatrului *Majestic*. Potrivit acestor mărturisiri de credință, d. Iuliu Maniu s'a înțeles cu d. Mișu Cantacuzino, asupra celor faimoase patru puncte cardinale:

Naționalism fără șovinism
Democrație fără șovăire
Solidaritate națională, și
Dreptate socială.

Evident, pe baza acestor deziderate pline de nevinovăție și de bune intenții, partidul național putea face și alte alianțe: cu d. I. Petringenar din Monoștur sau cu d. Mateescu-Chose din Tîrchilești, pentru că și acești eminenți bărbați politici sunt pentru *naționalism fără șovinism, democrație fără...* și celelalte. În acest cadru larg, e loc însă pentru toate oscilările și pentru toate contrazicerile.

Iată pentru ce, partidul național care luptă împotriva Constituției liberale nu are pe seama sa nici un proiect de Constituție, și iată pentru ce același partid național care se declară împotriva naționalizării subsolului, e alături de partidul țărănesc, care a înscris această reformă în programul înjghebat în congresul dela Iași.

D. N. Iorga n'are deci pentru ce să se mire. Acești oameni au fost ieri alături de dsa și sunt astăzi cu țărăniștii, s'au înjurat deunăzi cu „tachişti“, și au fuzionat acum cu ei, — iar mâine, — mâine, cine poate să ghicească încotro se vor întreptra? Nimeni nu va îndrăzni să spună însă, că tovarășiile acestea variate nu se fac pe bază programatică :

Naționalism fără șovinism
Democrație fără șovăire...

E un refren care se potrivește la toate ariile.

Atitudini separatiste. Enervarea luptelor politice din ultimul timp ne-a adus și această surpriză a tendințelor separatiste manifestate în nouile provincii de către unii „frunțași“ scoși de regimul românesc din obscuritatea unei vieți modeste, și copleșiți de toate onorurile și bănătățile. Unul dintre aceștia este și d-nul Pantelimon Halippa, cunoscutul țărănist basarabean, care, mărturisindu-se singur bolnav, amenință cu „deslipirea Basarabiei“ și cu convocarea „Sfatului Țării“, pentru a se constata dacă s'au îndeplinit „condițiile“ Unirei. Și cântecul pare c'ar vrea să continue.

Guvernul de astăzi, hărțuit de anti-patia publică, nu poate reduce la tăcere asemenea strigăte isterice, căci singurul argument pe care-l poate opune este o exagerată desfășurare

de forțe militare pe străzile Capitalei. Există însă și alt leac pentru toți acești gălăgioși gata să se „deslipească” de țara în care trăiesc. La vremea sa, vom ști poate să-l găsim...

Fondul de teatru. Gazetele noastre din Ardeal au publicat deunăzi o lungă dare de seamă a comitetului pentru administrarea „fondului de teatru român”, în fruntea căruia strălucește personalitatea d-lui Alexandru Vaida. Nu mai auzisem demult, de acest bătrân așezământ, la întemeierea căruia s'a pus pe vremuri, atâta inimă și atâta trudă. Am aruncat deci privirile noastre lacome asupra pretențiosului proces-verbal, cu o legitimă curiozitate: acțiunile culturale sunt totdeauna inconjurate de o simpatie neprecupețită.

Din nenorocire, am fost siliți să constatăm că d-nul Alexandru Vaida, care depune atâta activitate rodnică la banca *Blank* sau la fabrica de piele *Renner*, n'a reușit să găsească vremea necesară să se ocupe și de această biată instituție. Raportul mărturisește cu multă naivitate că nu s'a depus nici o activitate, — vremurile nefiind prielnice.

Apreciem sinceritatea, — dar nu și rezultatele. *Fondul de teatru român*, ar trebui să reprezinte încă o părghie în lucrare, pentru ridicarea artei noastre în acest Ardeal îmbăcsit încă de atât spirit strein. Aruncăm, la întâmplare o soluție: fondul cu pricina să treacă pe seama *Asociației*, care să clădească un teatru în Sibiu. Sau, dacă crede mai nimerit d-nul Alexandru Vaida, să-i dăm pe mâna d-lui Paukerow.

⚡ Dar, în orice caz, să se facă ceva!

Comisia de unificare. Ni se aduce la cunoștiință un fapt pe care nu voim să-l credem cu nici un preț, pentru că într'adevăr ar fi o minune mai mare decât descoperirea mormântului faronului Tut-Ank-Anom . . . Ci-că ar mai

fi existând aci în mijlocul nostru, la Cluj, o instituție pe care noi o socoteam moartă, demult: *comisia de unificare a Ardealului*. Aveam dealtfel, tot dreptul să fim convinși că ea a trecut la cele veșnice, de oarece, mai bine de un an, nu dăduse nici un semn de viață. Se vede însă, că era numai o letargie. Pacientul doarme, vă rugăm, nu faceți gălăgie . . .

Dar, ceace ni se pare și mai ciudat, este zvonul pe care îl auzim, că ar mai exista chiar și un președinte al acestei comisiuni căzută în catalepsie, — d. Teodor Mihali. Acesta însă, e foarte sănătos, și incasează în fiecare lună o frumoasă leafă ministerială, pentru slujba nevinovată pe care o indeplinește, păzind somnul deopotrivă de greu al inutililor birouri și al deșertelor fotolii.

Așa ni se spune, dar noi nu credem. Nu credem . . .

D. Iuliu Maniu și d. Iosif Sandor.

Un simplu incident parlamentar, care desvăluiește din nou un cunoscut substrat sufletesc, s'a întâmplat deunăzi la Cameră. Gazetele l'au înregistrat, pentru pitorescul lui, fără să tragă însă adevăratul înțeles. Iată faptele: Vorbea d. Iosif Sandor, deputat al partidului național-maghiar, despre drepturile minorităților din Ardeal, cu sinceritate câteodată, cu o ciudată disprețuire a adevărului, de cele mai multe ori. În această din urmă înfățișare, d. Sandor și-a permis luxul de a face un tablou foarte original al stărilor din Ungaria de ieri, îndrăsnind să spună că „naționalitățile se bucurau atunci de mai multe libertăți decât se bucură astăzi maghiarii din România.” Unii naivi credeau că datorită d-lui Iuliu Maniu, care apare totdeauna revendicând moștenirea istorică a partidului național, era aceea de a răspunde acestei afirmațiuni ne-

adevărate. Printre acești naivi, să ne ierte d. N. Iorga, a fost și șeful partidului naționalist-democrat, care a prins să se mire că d. Iuliu Maniu tace... Răspunsul pentru d. Sandor, l'a dat deci d. N. Iorga, adăugând un tăiș și pentru patronul celor „o sută“ dela Cluj:

— „Acesta este adevărul, pe care acei cari ar trebui să'l spună, nu'l spun!”?

Dar, cum era să rostească d. Iuliu Maniu un protest împotriva vorbelor deputatului maghiar, când și oamenii dsale țipă pe toate cărările: „Era mai bine subț ungi!”

Niciodată, oamenii de aceeaș părere, nu obișnuiesc să se combată în public...

Ni se aruncă mânușa... Întreprinderea fraților Renner, despre ale cărei rostituri ne-am ocupat în numărul nostru trecut, nu putea să găsească un apărător mai legitim decât ziarul *Lupta* al fraților Honigman. D. Leonard Paukerow s'a pus deci în contact cu d. Mozes Farkas, și replica a văzut lumina zilei, fiind inconjurată de toată simpatia presei de negustori din Capitală. Nu relevăm aci explicațiile d-lui Farkas, care recunoaște de altfel dreptatea celor spuse de noi, cu deosebire în chestiunea susținerii ziarului *Keleti Ujsag*; ar fi să repetăm încă odată că nu putem admite, ca un așezământ industrial să susțină, cu mijloace financiare destinate altor scopuri, o tribună publică pusă la dispoziția unor reprezentanți ai luptei maghiare de rasă, ca d. baron Bánffy și alții. Ne oprim o clipă însă, privind insalubra svârcolire a numitului Paukerow, care printr'o scrisoare apărută în *Patria* (cu nota: „Redacția nu răspunde de cele publicate mai sus“) are aerul că face șantaj cu noi, amenințându-ne cu grozave destăinuiri. Ei bine, apucăm

și noi ca la țară, între două găteje, mânușa care ni-se aruncă de pe maldanul publicității noastre, și îndemnăm cu coada biciului pe voinicosul Leonard să iasă la iveală cu bomba sa de carton.

În ceea ce privește „bagajele“, ne menținem toată părerea noastră, adăugând că nu vom fi mai intoleranți decât în cazul când d. Leonard Paukerow va crede că e mai prudent să ne laude, decât să ne amenințe...

Dr. Ciceo Popp și Alba Iulia. Obișnuiți să trăiască din moștenirea unui trecut care nu le aparține totdeauna, adversarii noștri din partidul național alunecă ades de pe panta ipocriziei pe panta minciunii, ca un samsar în criză de cumpărători... Acesta este și cazul dlui Ciceo-Popp, care la ultima întrunire a „opozității unite“ dela București s'a prezentat în fața bravilor „regăteni“ disprețuiți, în calitate de președinte al marelui adunări naționale dela 1 Decembrie 1918, unde s'a proclamat unirea Ardealului. Amenințarea cu Alba-Iulia, ia deci câteodată, și forma excocheriei. Într'adevăr, cine nu știe, aici în Ardeal, că la adunarea dela Alba-Iulia n'a prezidat d. Ciceo-Popp, ci regretatul Gheorghe Pop de Băsești? *La Dacia*, firește înșelătoria a prins... Pe autorul ei însă, să ni se dea voie să nu-l felicităm. Rolul de hienă politică, gata oricând să-și înfigă colții în relicviile celor răposați, nu poate să trezească la noi o deosebită simpatie. Ne-am deprins să cinstim trecutul, nu să-l comercializăm...

Redacționale. Din motive tehnice darea de seamă asupra romanului *Pădurea spânzuraților* de d. Liviu Rebreanu, făgăduită pentru acest număr, a rămas să se publice în numărul viitor.